

marife

dini araştırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 17 • sayı / issue: 2 • kiş / winter 2017

KİTAP TANITIMI

Ahmed el-Alavî, *Tasavvufun Hakikati*,
çev. İbrahim Doğu, İnsan Yayınları,
İstanbul 2005, 88 sayfa.

Haz. Sami Bayrakcı

Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Tasavvuf Ana bilim dalı Araştırma Görevlisi

s_bayrakci@hotmail.com

Geliş Tarihi: 03.08.2017 • Yayına Kabul Tarihi: 21.11.2017

Tasavvuf ilmi, ilimler tasnifinde yerini almaya başladığı günden bu yana muarızlarının zaman zaman çok sert, kimi zaman haddi aşan ve mesnetsiz eleştirilerinin muhatabı olmuş, yüzyıllar boyunca devam eden tartişma ve polemiklere konu olmuştur. Tasavvufa ve tasavvufi geleneğe getirilen bu eleştirilere müntesip ve muhipleri tarafından usulünce cevaplar verilmiş, konuyla ilgili pekçok eser ve makale kaleme alınmıştır. Bu eserlerin maksadı, kimi zaman tasavvufu savunmak olduğu gibi, kimi zaman da tasavvuf ilminin umdelerini, ilkelerini, hakikatlerini ve hedefini ortaya koymak olmuştur.

Ahmed el-Alavî tarafından kaleme alınan ve orijinal ismi "*Risâletü'n-Nâsır Ma'ruf fi'z-zebbi an Mecdi't-Tasavvu'*" olan, Türkçe'ye "*Tasavvufun Hakikati*" ismiyle tercüme edilmiş bulunan eser de son yüzyılda kaleme alınmış bu türden eserlerden biridir. Eserde yer alan yazılar, *el-Belâğü'l-Cezâirî* adlı gazetenin çeşitli sayılarında peşpeşe en-Nâsır Ma'ruf imzasıyla yayınlanmış, bu nedenle bu ismi almıştır.

Tam adı el-Hâc Ahmed b. Mustafa el-Alavî el-Müsteğanimî olan yazar, dünyanın pek çok bölgesinde etkili olmuş bir tasavvuf şeyhidir. 1869 yılında Cezayir'in Müsteğanim şehrinde doğan el-Alavî, dini ilimlerde tahsilini tamamladıktan sonra Derkavî Şazeli tarikatı şeyhi Muhammed b. El-Habib el-Buzidi'ye intisap etti ve icazet aldı. Şeyhinin 1909 yılında vefatının ardından onun makamına geçti ve bir müddet sonra da Alaviyye yolunu tesis etti. 1923'te *Lisanü'd-Din* ve 1934'te *el-Belağü'l-Cezairî* gazetelerini yayınladı. Tasavvuftan fıkha, kelimadan tefsire pekçok eseri bulunmakta olan yazar 1934 yılında vefat etti.

Yazar, kaleme aldığı bu eserde, tasavvufu müdafaa etmenin yanında, tasavvufun İslam düşünce geleneği içerisindeki yerini tespit ve hakkını teslim amacı da gütmüştür.

Yirminci yüzyıl, farklı bakış açılarına sahip Müslüman fikir ve ilim adamlarının şiddetli tartışmalarına ve polemiklerine şahitlik etmiştir. Bu tartışma ve polemiklerde genel itibarıyla ilmî üslubun korunmuş olması, ilmin ve ilim adamının izzetine halel getirmemek için gösterilen gayret ve çabalar her türlü takdiri hak etmektedir. Yazar el-Alavî de Harem-i Nebevî’de hoca olarak görev yapan ve kaleme aldığı makalede tasavvufa dair eleştirilerde bulunan, kendisinden “üstad” olarak bahsettiği zatın, edeben ismini dahi vermemiş, sadece makalede dile getirdiği görüşler üzerinden konunun eksiklerine, yanlış anlaşılmalara, meselelerin hakikatine dikkat çekmiştir.

Haremi- Şerif’te müderrislik yapan sözkonusu zat, *eş-Şihâb* isimli gazetenin 174. sayısında bir makale yayınlamış, bu makalede tasavvufa dair eleştirilerini, doğru olmayan birtakım ikincil kaynaklara dayandırarak ve kimi mesnetsiz iddialarla ortaya koymaya çalışmıştır. Sözkonusu makalede dile getirilen görüşler, makaleyi okuyan yazarın gayretine dokunmuş ve “*Tasavvufun Hakikati*” eserinde yer alan yazıların ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Eser, dönemin önde gelen âlimlerinden Tahir Berka’nın ‘Önsöz’ü ve Muhammed b. el-Haşimî el-Tilimsânî’nin ‘Takdim’i ile başlamaktadır. Eser, sonrasında kısa kısa bölümlerden oluşan 13 farklı başlık altında tasavvufi düşüncenin temel niteliklerini ve açık naslarla Tabiîn döneminden günümüze kadar gelen, bilinen İslam âlimlerinden yetmiş beş kadar zatın görüşlerini yansıtmaktadır.

Yazar, eserin giriş kısmında tasavvufu ve sufileri toptan bir kabulle savunmak değil, şeriatı temel alarak meseleye bakmak ve sufi taifesini yersiz, gereksiz ve delilsiz töhmetten kurtarmak amacı güttüğünü açıkça ifade etmektedir. Sonrasında *eş-Şihâb* gazetesinde yayınlanan makalenin ifadelerindeki lafzi tutarsızlıklara ve makalenin farklı yerlerindeki bilgi karmaşasına dikkat çekmekte, ardından özellikle İbnü’l-Cevzî’ye ait *Telbîsü İblîs* başta olmak üzere kaynak ve delil olarak kullanılan eserlere dair eleştiriler sıralanmaktadır. (s.19-20)

İtiraz olarak yazılan makalede yer alan mezhep imamlarının tasavvuf yoluna dair eleştirilerine yine mezhep imamlarının görüşleri ile cevaplar verilmekte, mezhep imamlarının tasavvuf yolunu değil, kendilerine sufi diyerek yanlış hal ve hareketler bulunanlara dair eleştirileri dile getirdikleri ifade edilmektedir. (s.21-23)

Şihâb’ta yayınlanan makalede sufilere ahmaklık izafe edildiğine dikkat çeken yazar, bu iddianın bir topluluğun tamamını kapsamayacağını dile getirmekte, birtakım sefih kimselerin yaptıklarının sufi taifesinin tamamına mal edilmesinin yersizliğine dikkat çekmektedir.

Yazar el-Alavî, eleştirilerini sıralarken nezaket ve incelik konusunda oldukça hassas davranmakta, hakareten özellikle kaçınmakta, ilmi üsluba ve edebe riayet etmektedir.

İtiraz edilen makalenin yazarının diğer eserlerinde dile getirdiği sahabe sözünü hüccet saymama görüşünü makalesine derceden yazar, *Şihab Gazetesi* yazarının eleştiri oklarını tasavvufa yönelttiğinde ise sahabe kavlini delil olarak görmesini büyük bir ikilem olarak ortaya koyar.

Ayrıca tasavvufun müçtehit imamlar ve Tabiîn döneminde kök salıp yaygınlaştığına dikkat çeken Alavî, tasavvufun dine muhalif ya da tevhide aykırı bir tutum içinde olması durumunda sözkonusu imamların neden tasavvuftan sakındırmadıkları konusuna dikkat çekerek okuyucunun dikkatini konuya yoğunlaştırır.

Sonraki bölümlerde Cibril hadisinden referansla tasavvufun Tabiîn devrinden günümüze gördüğü saygı, tevhid ehlinin izlemiş olduğu yol olması ve ihsan makamı oluşu farklı alimlerin görüşleri ile desteklenerek kaydedilmektedir.

Kitabın son bölümünde müçtehitler, mezhep imamları, salih zatlar ve son dönem alimlerinden alınan tasavvufi düşünce ve tasavvuf ehline dair görüşlerle kitap nihayete ermektedir. (ss. 31-74) Görüşlerine yer verilen isimler arasında Hasan Basrî, Süfyan Sevrî, İmam Kuşeyri, İzz b. Abdisselam, İbn Hamdun, Ebu İshak eş-Şatîbî, İbn Rüşd, İmam Maturidî, İmam Şârânî, İbn Kayyim el-Cevzî, İmam Malik, İmam Ebu Hanife, İmam Şafî, İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Haldun, Muhammed Abduh, Reşid Rıza gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlerin bir kısmının kendisinin de sufi olduğunun, kalanların ise sufi taifesine karşı saygılarının bulunduğu ifade etmekte ve bu durumu kendi eserleri ve sözleri ile delillendirmektedir. Yazar, sözkonusu isimlerden aldığı rivayetlerden sonra, şayet aktarılan bu rivayetlerin olmaması durumunda bile, tasavvuf konusundaki sükutlarının yeterli delil olarak kabul edileceğine dair kanaatini dile getirir.

Eserde tasavvufun yanısıra tefsir, hadis, fıkıh, kelam ve felsefe kitaplarından pekçok kaynak kitap ismi zikredilmektedir. Kitap içerisinde yer verilen rivayetler, kullanılan başvuru kaynakları, dile getirilen eser isimleri, el-Alavî'nin kaynaklara olan vukufiyetini ve tasavvufun yanısıra, diğer ilim dallarında da terminolojiye incelikle vâkıf olduğunu açıkça göstermektedir. Yazar hakkı teslim etme adına, tasavvuf ehline dair yöneltilen birtakım eleştirilere hak verdiğini dile getirmekte, ancak bunun ehliyetli olmayan kimseler eliyle ortaya konulan uygulamalara ve ehliyetli olmayan kimselere dair olduğunu da ifade etmektedir. Bunun dışında kalan eleştirilerin büyük bir kısmının ise terminolojiye vakıf olmamamın getirdiği inkâr ve suçlamalar olduğuna dikkat çekmektedir. (ss. 60-66)

Yazar; her alanda olduğu gibi tasavvuf sahasında da tümünden ret ya da tümünden kabulden kaçınmaya davet ederek, eserini orta yol/vasat daveti ile noktalamaktadır.

Eserin son kısmında aşağıdaki isimlerin kitap ile ilgili kaleme aldıkları takrizlere yer verilmekte olup, eserin orijinalinden kısaltılarak alındığı ifade edilmektedir: Muhammed b. Tevfik el-Eyyubî el-Ensârî, Zeynulabidin b. Hüseyin, Muhammed Halid el-Ensârî, Muhammed el-Me'mun Abdulvahhab el-Erzincanî el-Medenî, Muhammed Cemil eş-Şatî, Mahmut Yasin ve Ahmed b. İbrahim el-Cebban.